СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 277. — Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 27. падолиста, 1923. — VOL. XXXI. — No. 277. — Jersey City, N. J., Tuesday, November 27, 1923. — THREE CENTS

ЗЕЛІЗНИЧА РОБІТНИЧА РАДА ПІДНОСИТЬ ЗАПЛАТУ

ШИКАГО, 25. падолиста. — Зелізнича Робітнича Рада Злучених Держав постановила піднести робітничу плату зелізничих телеграфістів та стаційних агентів. Підвишка відноситься до яких півшеста тисячі робітників та 26 зелізничих ліній.

ЮНІЯ НА ДОПОМОГУ СТАРИМ РОБІТНИКАМ

КЛІВЛЕНД, Огайо, 25. падолиста. — Чотири так звані великі зелізничі юнії постановили видати 150,000 долярів на виставлення додаткового дому для старих та немічних зелізничих робітників.

ЗБИРАЮТЬСЯ ОРГАНІЗУВАТИ НЕЮНІЙНИХ МАЙНЕРІВ

ВАШІНҐТОН, 25. падолиста. — Уряд Майнерської юнії постановив напружити всіх сил для зорґанізовання неюнійних вуглевих піль в Західній Верджінії так, щоби вже на конвенції юнії виказатися гарними доспіхами в тім зглядi. На 125,000 майнерів в сьому окрузі вже зорґанізовано 50,000.

АМЕРИКАНСЬКІ РОБІТНИКИ ПІШЛЮТЬ ДОПОМОГУ НІМЕЦЬКИМ ЮНІЯМ

ВАШІНҐТОН, 25. падолиста. — Американська Федерація Праці постановила вислати в як найкоротшім часі допомогу юнійним робітникам Німеччини. Допомога має бути зібрана серед робітників.

ДЕПОРТАЦІЯ ІМІҐРАНТІВ

НЮ ЙОРК, 25. падолиста. — Іміґраційні урядники відослали кораблем Меджестиком, що поїхав в суботу до Европи, 142 російських іміґрантів, мужчин, жінок та дітий, яких не допущено до Злучених Держав. В послідній хвилі на приказ суду задержано депортацію 6 іміґрантів. На Елис Айленді остає ще 653 іміґрантів з Росії та України, вижидаючи вирішення свого права іміґрації.

КУЛИДЖ БУДЕ ВІДПОВІДАТИ НА КРИТИКУ ВИЛСОНА

ВАШІНҐТОН, 25. падолиста. — Президент Кулидж мав рішитися помістити в своїй вступній промові на отворенню конґресу уступ про американську заграничну політику, в якому він відповість на критику колишнього президента Вилсона.

ЦІКАВА КАНДИДАТУРА ФОРДА

ДІТРОЙТ, Мишиґен, 25. падолиста. — Роберт Р. Пойнтер, довголітний приятель автомобілевого фабриканта Форда, виступив з публичною заявою, в котрій каже, що Форд, коли буде кандидатом на президентуру Злучених Держав, то стане перед виборцями без попертя ніякої партії та без ніякої плятформи (програми).

ВУГЛЕВА КОНФЕРЕНЦІЯ ПИНША

ГАРИСБУРҐ, Па., 25. падолиста. — Вуглева конференция губернаторів, яку скликав пенсилвенійський губернатор Пиншо для застанови над станом твердовугольного промислу, починається завтра. Возьмуть в ній участь не 29 стейтів, вживаючих сього вугля, як плянував Пиншо, а всего 13.

СТЕЙТ ОКЛАГОМА ПРОТИ ТАЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ОКЛАГОМА СИТИ, 24. падолиста. — Стейтовий уряд заповідає, що він почне незадовго акцію проти всіх потайних орґанізацій, себто й проти Ку-Клакс-Клена, в той спосіб, що внесе в конґресі законопроект, щоби кожде тайне товариство було обовязане подавати урядови спис всіх своїх членів.

„СВЯТОЧНІ" СМЕРТИ ВЖЕ ПОЧИНАЮТЬСЯ

ФІЛЯДЕЛФІЯ, Па., 26. падолиста. — Наслідком алькоголічного затроєння померло нині в місцевих шпиталях пятеро людий. Лікарі приписують зріст числа смертий від алькоголю за послідний тиждень (їх було тут разом уже 8) напливом святочних трунків. . .

БЕРУТЬСЯ ДО БУТЛЕҐЕРІВ

МОБІЛ, Алабама, 25. падолиста. — Завтра збирається тут велика лава присяжних суддів, щоби розібрати питання віддання під суд 60 бутлеґерів. Се частина загальної федеральної акції за прогибіцією.

СЛІДСТВО НАД ДИПЛЬОМОВИМИ ОБМАНЬСТВАМИ

ГАРТФОРД, Конектикат, 25. падолиста. — Велика лава присяжних суддів, що розслідже роздавання фальшивих лікарських дипльомів за гроші, постановила розслідити 200 случаїв смерти, шукаючи, чи не були тут причиною фальшиві доктори.

БОМБИ ПІД КОНЗУЛЯТАМИ

ФІЛЯДЕЛФІЯ Па., 24. падолиста. — Нині рано підложив хтось бомби під еспанський та італійський конзулят. Вибух їх покалічив кількоро людий.

Поліція шукає за виновниками, котрих думає найти серед радикальних кол Еспанців та Італійців, що мали бути обурені на згоду межи італійськими та еспанськими фашистами.

ПРИГОДА КОРАБЛЯ СЕРЕД БУРІ

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 25. падолиста. — Яких 14 миль звідси найшов на скали паровий корабель Камураске, котрий є власностю Доминіон Ковл Ко. Плив він з австралійського порту Сидні та виплив на берег через бурю. Моряків усіх виратовано, але корабля втягнути не удасться, хоча він лежить на березі майже неушкоджений.

КОНЦЕРТ НА ДОПОМОГУ БІЛОРУСАМ.

В неділю, дня 2. грудня сього року відбудеться в Шикаго великий концерт на допомогу білоруських сиріт. На програму складається велике число ріжних музикальних та співацьких точок, танці, білоруські деклямації, тощо уложені відомим артистом московської опери Серґійом Боровським. Промовляти будуть два бесідники: по білоруськи І. Воронко на тему: Америка й Білорусь, та по українськи др. Осип Назарук на тему: Україна й Білорусь. По концерті буде баль. Концерт відбудеться в Волш Гол, на розі вулиць Милуокі, Нобел та Емма. Починається він о пів четвертої сполудня. Концерт устроює Білоруське Народне Товариство, яке починає орґанізацію білоруської кольонії.

ВИКОНАЮТЬ ЧОТИРИ СМЕРТНІ ЗАСУДИ НА ДЕНЬ.

Заряд вязниці в Осининг, Ню Йорк, сповіщає, що в четвер в ночи, 13. грудня сього року, в сій вязниці виконається чотири засуди смерти. Межи засудженими є Абрагам Бекер, що вбив свою жінку, та Станіслав Ґурскі, Г. Сатанелі та Джордж Гекер.

БОРОТЬБА ЗА НАФТОВІ ТЕРЕНИ

Персидський парлямент мав ухвалити закон, яким віддається нафтові терене в Персії до есполботації одній "чесній американській компанії".

РІДКИЙ АВТОМОБІЛЕВИЙ ВИПАДОК.

В Питсбурґу, в стейті Пенсилвенії, случилася дивна автомобілева пригода. Ідучий дорогою автом В. Д. Текстер побачив нагло перед собою хлопчину, старайчогося перебігти дорогу перед автом. Текстер бачучи, що може покалічити хлопця, скрутив автом. Та се не помогло, бо хлопчина від сього лишень змішався і завернувся назад на хідник. Знова Текстер міг його розбити, і знова він скрутив коло. Та змішаний хлопчина знова завернув на дорогу, попадаючи ще раз просто на дорогу авта. Текстер з вилисиленнем навернув в трете, минув хлопця, але вже не міг удержати розгону авта. Автомобіль погнав на хідник, а звідти з усею силою розгону вдарив до штажет та в свинську кучу майнера Кинца. Сей якраз тоді давав там свиням їсти. Авто вдарило його з усею силою так, що зломило йому карк, і він помер на місци.

ЯПОНСЬКА РЕКЛЯМА.

Париська ґазета "Курір ді лівр" містить таку оповістку ьпонської книгарні: Читачі, котрі звернуться до нас, пізнають: 1) такі дешеві ціни, як льос витягнений на льометрії, 2) слова друковані ясно, як кристал, 3) папір сильніщий від слонової шкіри, 4) таке чемне поведення, як те, яке обіцюють клієнтам корабельні товариства, що конкурують одно з другим, 5) посилки полагоджується зі скорістю кулі, 6) у пакуванню красоту, котрою чоловік обсипає обожану жінку.

СМЕРТЬ ВІД ГАЗУ.

В Ню Йорку погибло в суботу від світляного ґазу Отто Люц та його жена. Коли сусіди, заалярмовані ґазевим смородом закликали поліцію, щоби вона розбила двері, нещасні вже були зачаджені так, що лікарі не могли їх привернути до життя.

УКРАЇНЕЦЬ ЗАСУДЖЕНИЙ ЗА ВБИЙСТВО.

В місті Чарлстоні, в стейті Савт Каролайні, ставав минувшого тижня перед судом український іміґрант Павло Данилевич, обжалований за вбийство Айди Шипман, що звалася теж Хуанітою Барон. З зізнань обжалованого виходило, що вбита була роспустниця. Вона обіграла в воїм домі обжалованого, а коли сей протестував, вона стрілила до нього з револьвера, чим примусила його боронитися. Данилевич здбув револьвера та смертельно ранив повію. Обжалований боронився потребою самооборони, а прокураторія доказувала, що на се не було достатичної причини. Присяжні судді по чотиригодинній нараді признали Данилевича винуватим вбийства, в другім степени, а суддя засудив його на 10 літ вязниці.

ЯК ОБХОДЯТЬСЯ З ЖІНКАМИ В ЄГИПТІ?

Єгиптяне доволі строго обходяться з своїми жінками. Проти цього рішуче запротестувала одна Єгиптянка на конґресі в Римі, як представниця египетської жіночої делеґації. Дві головні черти, — заявила добродінка Шіярані одному журналістовя — що характеризують життя Єгиптянки то серпнаок на лиці і гарем. Одначе ці дві річи відходять тепер у минувщину. Поліганмія (многоженство) зменшується до кількох випадків. Моноґамія (одноженство) все більше поширюється, що свідчить про моральний поступ Єгиптян і більше зрозуміння шкідливости поліґамії. Щодо серпанка, то Єгиптянки закривають ним лице вже не на те, щоби закриватися перед поглядами мужчини, а як старий краєвий звичай. Скорий розвиток жіночого одіння завдячується загальному поліпшенню культурних відносин у Єгипті. Останніми часами відчинюють усюди в Єгипті жіночі школи, жінки можуть ходити і до високих шкіл. Лише не вільно їм здавати правничих і медичних іспитів. Права голосування Єгиптянки ще не мають, але й мужчини не мають цього права, лише у громадських виборах. Богато людей думае, що іслям, то головна перешкода жіночій еманципації. На ділі коран признає жінкам богато прав, навіть і розвід. Крім цього, згідно з кораном, можна жінці віддати управу майном і опіку над малолітними дітьми. Вкінці каже д. Шіярані це все відноситься не лише до міщанських кол. Ба египетський мужик не візьметься за ніяке діло, щоби передше не порадитися своєї жінки.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ОДЕСА — ВІЛЬНИЙ ПОРТ

"Коммунист" із 31. травня (ч. 1013) подає: "У справі з утворенням вільного проту на українському побережжі на засіданні президії українського совнархозу 26. травня б. р. висловлено два цілком протилежні погляди.

Представник упрфінторгу Симромятніков, вважаючи взагалі потрібним заховати систему протекції в позакраєвій торговлі України, в інтересах оборони її добувальної та обрібної промисловости, зазначив, що країна відчуває у своїх операціях такі значні трудноші, звязані з митовими формальностями та иншими фіскальними вимогами державної влади, що вони часто спричиняються до надмірного підвищення вартости імпортованих товарів.

Крім того, в теперішніх умовах позакраєвого торгу Україна переплачує на імпорттоварах, які приходять до її пристанів, пройшовши через ряд посередницьких ринків. І тому упфінторг У.С.Н.Х. вважає дуже актуально справу утворення вільної пристані й покладає на її діяльність великі надії щодо збільшення обороту позакраєвого торгу України та розвитку тих галузів української промисловости, які існують наслідком імпорту таких товарів, як бавовна, джут, капра, барви. Крім того, вільна пристань буде сприяти збільшенню термінових рейсів, подешевшанню фрахтів, утворенню нових та безпосередніх торговельних зносин та пробудженню ініціятиви та активности.

Та й без того, за утворення вільної пристані промовляє потреба існування такої території на побережжу Совітської України, яка була б із торговельного боку невтральна (а така саме й буде вільна пристань), і разом з тим була б тим пунктом торговлі, де гострі противенства капіталістичного устрою Західної Европи та соціялістичного (? ! Ну, ну! Ред.) — України не будуть такі загострені".

Представник промуправи У.С.Н.Х. п. Тун розвинув не менш широку контрарґументацію — проти утворення вільної пристані.

Між иншим, він зазначив ось що:

„Засада вільної пристані знаходиться в цілковитому противенстві з монополем позакраєвого торгу та засадою плянової господарки, і для мене взагалі це річ сумнівна, чи привезуть чужинці до вільної пристані ті товари, які наслідком існування заборонних тарифів за межами пристані не матимуть виглядів на швидку реалізацію".

Заслухавши два протилежні погляди, президія У.С.Н.Х. схилилась в бік першого з них і визнала потрібним утворити вільну пристань у Одесі.

ПОЛЬСЬКИЙ ПОСТЕРУНКОВИЙ НА КОНИ ВТІК ДО БОЛЬШЕВИКІВ

В поліційному рейоні Шкробатівка (пов. Кременець) польський постерунковий Юзеф Марциян на поручення своєї влади побрав із скарбової каси в Кременці 80 міліонів польських марок на виплату платень для постерункових. Але він більше на постерунок не вернув. На кони переїхав границю і втік до большевиків.

ПОЛЬЩА НЕ ХОЧЕ ПРИРЕКТИ НЕВТРАЛЬНОСТИ СОВЄТСЬКІЙ РОСІЇ У ВИПАДКУ ВИБУХУ РЕВОЛЮЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ

МОСКВА, 25. падолиста. — Російський комісаріят закордонних справ оголосив важну заяву про свої переговори з Польщею.

З тої заяви виходить, що Польща відказалась дати Росії приреченнє, що збереже невтральність (не буде мішатись) і згодиться на свобідний перевіз не-контрабандових річий і засобів, якби в Росії повстали неспокої.

Переговори з польським урядом провадив у Варшаві російський советський представник Віктор Копп, якому його влада поручила поставити польському урядови отсе питання: Чи з уваги на неспокійні відносини в Середній Европі згодиться польське правительство здержатись від оружної інтервенції і дозволить Росії на свобідний перевіз поживи та фабричних виробів до Німеччини і відтам до Росії?

На ділі російське советське правительство просило в дипльоматичних словах, щоби Польща відповіла також в дипльоматичних словах на визов Троцького. Чи Польща буде мостом чи запорою, якщо в Німеччині настануть неспокої?

В нинішній заяві російського комісаріяту закордонних справ сказано, що польський уряд у відповіди запевнив, що бажає удержати мирні відносини в Східній Европі, але також зазначив, що російський запит містить у собі не лише економічне але й політичне питаннє, та що останнє годі мішати з першим.

Се вважають тут рівнозначним із заявою, що Польща не буде мішатись до російсько-німецьких зносин, коли в Німеччині буде спокій, але буде мішатись, якщо там вибухне революція.

Значить, з дипльоматичних розмов між Польщею і Росією виходить, що відносини між ними не змінились, але що собі вияснили, які ті відносини були би у випадку вибуху німецької революції.

АЛЬБЕРТ НОВИМ ПРЕМІЄРОМ НІМЕЧЧИНИ. — ЗАПОВІДАЮТЬ НЕДАЛЕКЕ РОЗПУЩЕННЄ НІМЕЦЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ

БЕРЛІН, 25. падолиста. — По поваленню канцлера д-ра Ґустава Штреземана президент Німеччини Фрідріх Еберт покликав на се становище д-ра Гайнріха Ф. Ольберта і поручив йому створити новий міністерський кабінет.

Др. Альберт відомий з того, що з початком світової війни був торговельним радником німецької амбасади у Вашинґтоні. Йому тоді закидали, що був провідником німецької пропаганди в Злучених Державах.

Якщо Альбертови не вдасться здобути більшости в парляменті, так тоді найімовірнійше парлямент буде розпущений і влада правити-ме без парляменту.

Кажуть, що Альберт буде лише премієром на показ, а дійсним правителем вчасі теперішних неспокоїв в Німеччині буде військова диктатура.

ЛОНДОНСЬКИЙ ТАЙМС ПИШЕ ПРО „НОВУ ЕВРОПУ"

ЛОНДОН, 25. падолиста. — Тутешній дневник „Таймс" пише, що як справи тепер стоять, Франція побідила в заграничній політиці і будує „нову Европу" на европейському континенті після своєї волі і своїх плянів. Вона, каже Таймс, захопила землі західної Німеччини і готова їх держати довщий час, а тимчасом правити й укладати відносини в решті Европи по своїй волі.

„ЗЕЛЕНА АРМІЯ" НА УКРАЇНІ

ВАРШАВА, 25. падолиста. — Сюди повідомляють з України, що відділ „зеленої" армії напав учера на зелізничий поїзд на шляху між Києвом і Харковом і ограбив його.

МИКОЛА МИКОЛАЄВИЧ ПРОВІДНИКОМ РОСІЙСЬКИХ МОНАРХІСТІВ

ПАРИЖ, 25. падолиста. — Сього тижня відбулась тут нарада родини Романових, на якій порішено спір між великим князем Миколою Миколаєвичем і великим князем Кирилом.

Великий князь Кирило зрікся титулу „хранителя престола", який він був приняв торік, а провід над російськими монархістами віддано в руки великого князя Миколи Миколаевича.

Досі Кирило мав богато приклонників, але тепер більшість їх його покинула, заявляючи, що Росію може спасти лише такий чоловік, котрий може заапелювати до уяви російського народу через свої військові спосібности.

Він недавно прибув до місцевости біля Парижа, де його пильно оберігають, бо большевицькі агенти голосно заявляли, що його убють.

Кирило уступив тепер з проводу російських монархістів, але не зрікся свого права до російського престола.

БОЛЬШЕВИКИ ВЯЗНЯТЬ ПОЕТІВ ЗА ПОЕЗІЇ ПРОТИ КРЕМЛІНА

МОСКВА, 23. падолиста. — Большевицька влада була увязнила російського поета Серґія Єсеніна, котрий був одружився із славною англійською танцеркою Ісадорою Данкан і з нею подорожував по світі, а відтак її покинув.

Його увязнено за поезії проти большевицьких комісарів з Кремліна.

Тепер його випущено з тюрми за вставленнєм других російських писменників, котрі його боронили, кажучи, що він не так виступав проти Кремліна як радше нарікав на гірке життє поета. (Значить, в Росії цілком так як було за царів).

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

У ДРУГИХ І В НАС.

На руки президента Кулиджа зрікся свого уряду федерального маршала відомий провідник републиканської партії у Вест Верджінії, Джозеф Толберт. Його особа була осередком довготреваючої політичної бурі. Почалася вона іменованнем Толберта ще за президента Гардинга, котрий в сей спосіб хотів віддячитися йому за великі політичні прислуги. Сенат, котрий мав потвердити сю номінацію, мимо того, що будучи зложений з републиканської більшости, мав силу зробити се, відмовився, бо проти Толберта свого часу йшли судові слідства за ріжні злочини. По 17 місяцях Толберт зрікся уряду.

Так навіть серед американського політичного бруду не міг вдержатися на верху чоловік, проти котрого піднесено судовою дорогою поважні закиди. Серед англійських політичних кругів справа булаби полагоджена далеко скорше, бо там, приміром, посол, проти котрого піднято поважні закиди, звичайно зрікається свого мандату та стає ще раз перед своїх виборців з прозьбою о поновний вибір, себто немовби перед суд народа.

Для порівнування з тим вистарчить подати факт з одної громади зпід Ню Йорку. Мала там відбутися сими днями вистава, яка, якби добре пішла, моглаб зробити богато розголосу українській штуці серед Американців. За влаштованне вистави в сій місцевости взявся на нещасте один місцевий амбітник, проти котрого одно товариство лишень недавно підняло закиди спроневірення товариських фондів. Результат роботи сього керманича був такий, що вистава місто розголосу для української штуки та українського народа принесла лишень неславу та великі грошеві недобори. Мимо меткої агітації керманича саля світила пусткою: люди за нечесні вчинки аранжера збойкотували українську виставу. Колиб він самий розумів публичну справу на стільки, що не брався за публичну роботу, маючи нечисті руки, або якби серед українських громадян були люди з горожанською відвагою сказати такому чоловікови держатися осторонь від публичних виступів, українська справа малаби гарний місцевий доспіх.

УСУНЕННЄ ОКЛАГОМСЬКОГО ГУБЕРНАТОРА.

Оклагомський стейтовий сенат усунув на основі свого права стейтового губернатора Волтона, котрий лишень до недавна був необмеженим паном всеї стейтової політики. Його засуджено на усунення з уряду за те, що він мав допуститися ріжних урядових надужить; він надуживав свого права помилувати злочинців, записував на державу свої особисті видатки, видавав на вибори більше, як на се мав право, касував лави присяжних судів і такі инчі зловживки поповняв.

Межи закидами проти нього нема, однак, якраз того злочину, за який його справді покарано. Бо його усунено не за те, що йому закидується, а за те, що він непримиримим ворогом Ку-Клакс-Клена. Отсе був „злочин", за який Волтона покарано усуненням з уряду губернатора. Якби Волтон був приятелем Клена, то будби він міг робити ще й не такі надужиття власти і ніхто не будби проти нього за се виступав в такий драстичний спосіб.

Сенатовий суд зложений зі самих приятелів Клена. Се судили Кленсмени свого противника. Показали Волтонови свою силу, показали цілому краєви, що Волтон поповнив надужиття власти, а прецінь нікого в краю не переконали, що поступили справедливо. Американський народ знає, що Волтон в своїй боротьбі надужив своєї власти, але й знає, що суд над Волтоном був ще більшим насильством над справедливостю, як надужиття, за які його судили.

СВІДОЦТВО ДОЗРІЛОСТИ.

Неслушна спроба „помирити" українську еміграцію з московською.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

На сторінках московської „републиканско - демократичної" газети „Дни", що виходить у Берліні, появилась цими днями (9. XI) кореспонденція з Праги, яка служить чудовим доповненнем до моїх останніх кореспонденцій про українську еміграцію. Автор московської кореспонденції, п. Григорій Раковський (прохають не змішувати з Християном Раковським!), назвав свою статтю дуже патетично: „Розсипана храмина". А пише він у ній таке:

„У біжучих хронікерських замітках я кілька разів мимоходом порушував питанне про ті ненормальні й незвичайно прикрі відносини, які утворились у центрі еміґрації — у Празі — між Москалями („русскими") та Українцями. Фактично навіть не можна говорити про „відносини". Адже ці відносини зводяться до того, що між московською та українською еміґрацією просто нема рішучо ніяких спільних точок. Тисячі людей, серед яких мало не 90% студентів, професорів, політичних і громадських діячів — одним словом, московська та українська інтелігенція — не стрічаються між собою, не балакають, наче між ними нема абсолютно ніяких спільних інтересів. Цілковите взаємне відчуженне спостерігається також у відносинах між представниками споріднених, майже тотожних політичних течій, не виключаючи й соціялістичних.

„Це триває вже скоро два роки. Московський „Земгор" — український Громадський Комітет; московське ОРЕСО — українське ЦЕСУС; московська Академічна Група — й така сама група українська... Ця подвійність, доведена до дрібниць, яскраво підкреслює ненормальність становища.

„Правда, треба взяти на увагу, що празька еміґрація є пересичена політикою. Цілком природно, що між підкреслено-націоналістичним правим напрямком значної частини московської еміґрації та яскраво виявленим таким самим напрямком еміґрації української — трудно знайти спільні точки. Але-ж крім московських націоналістів і т. зв. „національних" обєднань, крім озлоблених українських шовіністів, які ненавидять усе, звязане з імям Росії — крім них істнує-ж у Чехословаччині солідна маса московської та української демократії, яка має своє ясно виявлене національно-демократичне лице. Здавалося-б, що тут нема ніяких поважних перешкод до взаємного зближення. А проте по мітингах у справі національного питання, улаштованих перед двома роками, Москалі та Українці майже цілком не стрічаються між собою на публичних зборах, та, наскільки мені відомо, й на приватних нарадах.

„Я тут не торкаюсь суті національного питання та всіх суперечок і розбіжностей, з ним звязаних. Та може ті розбіжности вже не такі великі? Може, тут велику ролю відограють коли не особисті непорозуміння, то в кождім разі суперництво ріжних політичних гуртків і партійних течій? Чи не повинна-ж тоді вмішатися в полагодженне цеї суперечки московська та українська громадська опінія? Адже, коли здійснилась „коаліція" в ріжних московських громадських організаціях, то що-ж стоїть на перешкоді до утворення такої самої „коаліції" між однаковими демократичними елементами московськими та українськими?...

Сам того не хотячи, п. Раковський цею своєю кореспонденцією видав нашій еміґрації першорядне свідоцтво національної та політичної дозрілости. І даремне силкується він ослабити враження від своїх власних слів, кажучи наприкінці, що „може тут відограє ролю суперництво ріжних політичних гуртків і партійних течій". Ні, не особисте, не гурткове й не партійне суперництво тут відограє ролю, а засадниче становище української еміґрації.

Деякі люде й навіть суспільні верстви мають ту щасливу властивість, що час минає для них безслідно. Саме про таких людей говориться, що вони „нічого не навчились і нічого не забули". Можливо, що московська демократія, іменем якої говорить п. Раковський, визначається цею щасливою рисою. Українська демократія — принаймні, та її частина, що живе на чеській еміґрації — нині показала, що час для неї не минув безслідно й що вона багато дечого забула, а ще більше навчилася.

Забула вона все танцювати від московської „демократичної" печі, все оглядатись на те, що скаже „старша" московська демократія, все бідкатись, як би, Боже борони, не захитався „єдиний демократ. фронт". А навчилася вона шанувати своє національне „я", покладатись на свої власні сили й передовсім — не довіряти московській демократії.

Так, не довіряти. Бо й ті труднощі, яких зазнала українська еміґрація на перших кроках її перебування на Чехословаччині, всі ті розмови, що, мовляли, „Українці й Москалі — це-ж одно", всі дрібні й великі уколи з боку гостинних Чехів, — це також було наслідком „братньої опіки" з боку демократичних Москалів. І — боїмось на цім настоювати, але щось нам дуже здається, що й теперішній виступ п. Раковського має в основі не доброзичливість до Українців, а бажанне знов загребти „молодшого брата" під свою високу та мудру опіку. Щось той „молодший брат" занадто вбився в колодочки й вийшов на самостійну дорогу! Чи не можна-ж хоч шляхом „коаліції" знов забрати його в руки?

Українська еміґрація на Чехословаччині добре зробить, коли відповість холодною мовчанкою на залицяння московської демократії, яких передвістником є статейка п. Раковського. А за статійку все-таки спасибі! Не хотячи, автор нею видав нашій чеській еміґрації свідоцтво національно-політичної дозрілости.

Прага, 12. листопаду.

Радянин.

А. Ольшевський.

ЛИСТ ЗАСУДЖЕНОГО ДО БРАТА

(Присвячую чет. УГА. Мельничукови Степанови, розстріляному Ляхами).

Брате!... засудили,
Завтра вже загину...
Мене молодого
Кинуть в домовину...

Нічого, я гордий!
Що згину за волю,
Не можу дивитись
На братню недолю.

Брате! Брате! — чуєш?!
Не побачу волі...
Пісня, слово рідне...
Згинуть у неволі.

Мене розстріляють,
В землю закопають...
А мої кайдани —
Другого чекають.

Чуєш? чуєш? — брате!
Помсти сю наругу!
Убий! Заклинаю!
Клятого катюгу.

Як мене поведуть...
Прийди! Подивися!
Я згину геройсько!
Але й ти сталися!!

Прощай — у в останнє
Хай тобі луне:
„Помсти! помсти! брате,
„Брат тебе благає!"

Данціґ-Лянґфур, 14. вересня 1923.

БРЕТОНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ.

„Внутрішня недуга" Франції.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Кожда з сучасних великих держав має свою внутрішню недугу. Має її також "прекрасна Франція" на яку цілий світ дивиться як на одностайну національну державу.

На півдні Франції живуть Провансальці — нарід, по своїй мові й культурі близчий до Італійців, ніж до Французів. Провансальська мова в останнім столітті воскресла й відродилась до нового життя, особливо у творах найвидатнійшого провансальського поета Фредеріка Містраля. Але по-літичного характеру провансальський національний рух досі не набрав, і з цього боку "єдиній-неділимій" Франції поки-що не загрожує ніяка небезпека.

Далеко серйознійше стоїть справа з бретонським національним рухом. Бретонці живуть на півночі Франції і по своїй сторічній мові та культурі належать до кельтського племени — того самого, до якого належать Ірляндці. Бретонський національний рух прокинувся досить недавно. Ледве можна сказати — на наших очах, але зразу набрав виразно політичного відмінку.

У місті Рени, столиці Бретонії, вже третій рік видається щомісячний журнал "Бреїз Атао" (Бретонія назавжди!) — французькою та бретонською мовами. Видають його прихильники незалежности Бретонії. Журнал дуже гостро нападає на французький уряд, на духовенство та послів, користаючи з кождої нагоди, щоб підкреслити окремішність бретонського народу.

"Чи правдою є, — читаємо в однім з останніх чисел "Бреїз Атао", — що до Ландореку, парафії з бретонським населеннем, призначено французького пароха, який першим ділом скасував проповіди бретонською мовою?"

"Чи правдою є, — читаємо там далі, що епископ Сен Бріє, маючи вибрати ректора для бретонського краю, навмисне вибрав такого, що не знає бретонської мови?"

А ось що пишеться в цім журналі про французьких парляментарних послів:

"Більшість наших парляментарних діячів знущається над вищими інтересами краю.

Вони проявляють цілковиту байдужність до всіх заходів од яких залежить моральні інтереси й будучність краю, його добробут, здоровля й завтрішнє щастя. Вони над цим знущаються, не добачаючи тут виборних інтересів... Але в той день, коли бретонський нарід схоче знайти провідників, які б його зорганізували й повели на бій, ті посли зрозуміють, хоч і трохи запізно, до яких наслідків доводить опортюнізм".

Цікаво, як журнал освітлює історичні взаємини між Бретонією та Францією.

„**Бретонія належить до Франції проти права.** Аж до самої великої революції Бретонія протягом 12 віків на правах живого организму не переставала боротись проти сусідніх імперіялістів. Вона проливала свою кров, щоби не допустити на свою землю ані Англійців, **ані Французів.** Не з доброї волі Бретонія стала французькою, а тому вона не стала, що р. 1488 по віках зусиль і років війни Франція розбила під Сент-Оден-дю-Корме останню бретонську армію; тому вона не стала, що р. 1492 Франція відібрала незалежність у нашого краю; тому — що р. 1532 Франція нас поставила перед вибором: пійти на знищенне — або згодитись на зєднанне; тому, — що р. 1789 Франція нам зрабувала останню волю шляхом несподіванки, обману й насильства. **Французьке панування довело Бретонію до занепаду.** Треба признати, що нема нині на світі нації, яка жила б у сусідньому народу в стані більшого поневолення, ніж Бретонія під Францією"...

Останнє твердженне звучить трохи пересаджено, особливо як на наші українські обставини. Хай би Бретонці скоштували московської чи ляцької неволі — якої б вони тоді заспівали?...

Дуже яскраво змальовує бретонський журнал культурні й національні наслідки французького панування:

"Соромно бути Бретонцем, бо зникла гордість своєї національности й нема чим відповісти на кпини й зневагу Французів.

"Соромно народитись на фармі й мати батьками рибалок та хліборобів, бо гнила Франція зруйнувала у нас суспільний лад, як вона його зруйнувала у себе, пригнобивши дух ремества, традицій, родини й раси...

"Соромно бути Бретонцем і селянським сином, бо соромно бути здоровим, сильним, мати ідеали й шанувати маральність — бо час офранцуження"...

[illegible]

БОРОТЬБА З УКРАЇНСЬКОЮ КНИГОЮ НА УКРАЇНІ.

З Праги пишуть нам:

З одержаних тут відомостий видно, що большевики, які так рекламують свою культурну працю на українській ниві, у дійсности й далі провадять боротьбу з українською книгою. З листів поважних, засугуючих на довіре людий видно, що „ніякі книги на Україну зза кордону не доходять, навіть академики не мають змоги одержувати книги. Доходять лише повідомлення про висилку книг, а книги або нищаться або повертаються з кордону назад".

На Україні заборонюються нещадно українські книги. Заборонено всі твори проф. М. Грушевського, „Історію літератури" С. Єфремова і т. д.

Одначе при найтяжчих умовах учені й писменники не кидають, однак, роботи. Як повідомляється з Кєва, там приватним заходом складено плян видання творів: Т. Шевченка (академічне видання), Ів. Франка, Ів. Левицького, Т. Мирного, Б. Грінченка, Ів. Карпенка-Карого, М. Кропивницького, М. Старицького та інших. Докінчується видання творів М. Коцюбинського. Намічено видати переклади найвидатнійших творів з усіх часів і народів. „Але, — пише один видатний Киянин, — дійсність мимоволі привчає до скептицизму, й що більші пляни, то й скептицизм дужче ворушиться". Для прикладу наводиться такий факт. Друкується нині словник Академії Наук, який має бути на 40 аркушів друку. Отож уряд „за перший місяць гроші прислав, за другий — гроші спізнились, а за третій — і зовсім не прийшли".

Наскільки большевики боятьс язакордонної книжки, це видно, між іншим, з такого факту, оголошеного в останній книжці „Нової України". Для потреб антропольоґічного інституту в Києві було післано з Берліну, на прошенне одного з київських учених, німецьку книжку „Чотири роки серед людожерів". І хоч то книжка зовсім не про московських, а про африканських людожерів, проте її вже двічі повернуто з написом: „Не допущено"...

тонський національний рух? Відповідь на це знаходимо у слідуючій заяві "Бреїз Атао":

— Бретонські побірники, як би вони не називались і до якого б стану не належали, повинні присвятити всі зусилля тому, щоб **зробити край французькому пануванню** й привернути бретонський політичний статут, який дасть нашій країні можливість жити автономно.

Як бачимо, поки-що справа виглядає ще досить невинно, бо Бретонці наразі не йдуть дальше до того, до чого йшли перед війною де-які наші автономісти з Придніпрянщини, що вимагали привернення Переяславської умови. Та як наші автономісти зробились самостійниками, так при сприятливих умовах самостійниками можуть зробитись і Бретонці.

У кождім разі, "прекрасна Франція" ще матиме досить клопоту з цим новим рухом.

Мартин Гак.

З РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Чоловік, що прибув недавно з Києва оповів мені м. и. таке: Наука в руках оветів прибрала, як і все инше, каритурні вигляди. Обниження поваги, науки в університетах дали такі висліди, що самі володарі теперішньої Росії, коли потребують лічитися взивають лікарів старої дати, або заграничних. Виобразований в совєтськім університеті лікар, то по правді фельчер (практикант лікарський) а совєтський інжинір дорівнує щонайбільше заграничному майстрови. Висліди советської техніки такий, що донецький вугіль дає аж 45 процент попелу.

Контакт між російською наукою і зах.-европейською перерваний. Від студента медицини нен жадається знання чужих мов. Тимсамим усі жерела европейської науки йому недоступні. Всетаки советські органи дивляться на це оптимістично. Пишуть, що "комуністична молодь гризтиме зубами граніт науки", а опісля будуть величаві висліди.

Богато говориться про "електрифікацію України". Але лише говориться. Тому вже вперся щодо цього жарт: слоелектрифікацію дотепні люде назвали "електрофікцією".

Театральна штука совєтів, це щось у инших краях незвісне. Щоправда, дають ще часом песи давних авторів, але найлюбкавішою є пролетарська штука. Уставлять приміром акторів на сцені (наче дітей в захоронці) і вони на команду виконують ріжні рухи. Ці ру-хи мають зображати зміст песи. Так пр. виставлено "Карнавал", перерібка з повісти славного французького письменника Ромен Роляна. В театрі дають акробатичні штуки. Актори ходять на руках, на голові. "Бог літає в аероплянi." Треба тут для пояснення зазначити, що Бог і святі в совєтськім театрі то комічні пос[т]аті.

Поезія "пролєдарська" має кількох представників, котрі натягають свій талант до потреб хвилі. Редакції в початках містили богато "поезії" пів-анальфабетів. Тепер і їм це наскучилось.

Найвеселійше в цирку. Там стрінете політичну анекдоту, сміливий фарт, що викликає веселий, невимушений сміх слухачів.

На одному представленню в київськім цирку кльовн приніс на арену три скрині. З одної вийняв якусь воскову фігуру і поставив на піску, з другої якийсь бронзовий відлив і також уставив. Одначе третю скриню годі відімкнути. Кльовн надармо силується. Вкінці каже до публики:

— Він не хоче вийти! Зацікавлена публика кричить: Виходи!

Кльовн знову силкується, а потім каже:

— Алеж, бо я не знаю, що станеться, як він вийде. Може краще, як він не виходить зівсім.

Це ще більше інтригує публику: Виходи!

— Отже, товариші, — говорить кльовн, кидаючи зором від партеру до горішніх сідженъ — чи всі хочете, щоби він вийшов?

— Виходи! — реве публика. Кльовн на силу відриває віко скрині і перед публикою є мундурі, з усіми ордерами стоїть... Микола II. —

Г. П.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

Англійський фінансіст Юнг, котрий виїхав до Польщі ратувати там фінансову ситуацію, вертає вже назад до Англії тому, що є неможливим зробити щонебудь з Поляками? Чи Ви знаєте, що іноді цигарки можуть коштувати стільки як Мюрид, однак спробувавши раз Мюрид, Ви зрозумієте чому. Мюред суть найліпші турецькі цигарки у світі?

ОСВІТА НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ

Серед загального лихоліття, яке шаліє нині над українським народом, один лише малесенький окрайчик великої української землі знаходиться у спокійному затишку...

Доля судила, що можність спокійного життя та розвитку в цьому затишку одержав саме край, що досі майже зовсім не знав волі, перебуваючи від довгих віків у чужинецькім ярмі.

Відділена від решти України природними та історичними межами, — майже забута, здавалася, засуджена на національну смерть — Підкарпатська Україна нині має умови життя й розвитку, про які инші українські землі тепер можуть лише мріяти. У злуці з чехословацькою республикою Підкарпатська Україна переживає нині ясні дні свого національно-культурного відродження.

Жвава праця йде на всіх ділянках народнього життя, в особливо ж прискореному темпі на полі освіти, де спадщина Мадярів особливо болючо мадярського панування освіта чедає себе відчувати. В часах за Підкарпаття була лише засобом скоршого і кращого мадяризування української людности. Українського народнього шкільництва мадярська влада цілком не допускала. До самого розгрому Австро-Угорщини не було для українського населення в межах Угорщини ані одної державної ні приватної середньої школи з викладовою українською народньою мовою. На ціле Підкарпаття у шкільнім 1913—14. р.р. з загального числа тисячі двіста елементарних шкіл було лише 44 школи конфесійного характеру, до яких була допущена українська мова... (Маґяр Стат Енконив. 1914).

Загальний стан грамотности населення трьох жуп Підкарпаття з переважливою українською людністю від 1910 року характеризують такі цифри: цілковито неписьменних — 65,9%, вміло тільки читати — 1,4%, читати та писати — 32,7% (Маґяр Стат Козлеменіек. U. S, 42 а 61.) Через шкільну мадярську політику українське населення Підкарпаття не тільки лишалося на жахливо низькому культурному рівні, але раз-у-раз тратило кадри своєї інтеліґенції. Освіта в мадярських школах вела Українців-інтеліґентів, або до цілковитої мадяризації, або, у кращому випадку, до значного схиблення національно-культурного світогляду та соціяльно-політичної думки. Мадярська школа штучно задержувала поступ українського населення в усіх ділянках його життя, вона-то законсервувала на Підкарпатті явища, які вже нині разять нас, як чудні анахронізми. Якою середньовічною стравиною віє, між иншим, од спору, що ще й нині йде на Підкарпатті за мову, яку треба вживати у школах; "простої", чи "благородної" "руської", чи "русскої", правопис із "ъ" чи без "ъ". Освічених інтеліґентів Українців (Русинів) на Підкарпатті є всього лише пара десятків душ.

Від часу з'днання Підкарпатської України з чехословацькою республикою йде пляномірна праця над знищенням цих тяжких наслідків мадярської неволі. Висліди цеї, лише несповна п'ятилітньої праці на Підкарпатті, подало чесько-словацьке міністерство шкільництва та народньої освіти у свому загальному звідомленні за 1922—1923. р. р. шкільний. Дані про середне шкілництво поміщені в „Зправах статніго Ужаду статіцкего Републіки"..

До цеї таблиці слід додати, що на Підкарпаттю є нині українських кляс і річників 47 з 1273 учнями; словацьких — одна кляса з 45 учнями, а мадярських — 14 кляс із 575 учнями.

За народністю учні зголосили себе: Русинами — 945, Чехословаками — 113, Німцями — 29, Мадярами — 617, Поляками — 22, й Жидами — 167.

За вірою учнів убло: риоо-католиків — 363, греко-католиків — 1000, евангеликв — 72 чесько-словацької віри — 2, православних — 92, мойсеєві віри — 363, безконфесійних — 1.

Управа та вчительський персонал зазначених у таблиці шкіл складають:

У державних школах: 4 управителі, 1 керманич, 40 професорів, 27 професорів-суплетів, 6 контрактових професорів, 5 контрактових учителів ґімнастики й 1 помічний учитель; жінок поміж ними 6.

У недержавних школах: учительських семинаріях: 2 управителі, 10 професорів, 3 професори-суплеенти, 1 вчитель ґімнастики і 3 помічних учителі, 1 вчитель ґімнастики і 3 помічних вчителі; жінок поміж ними 5.

Числа, наведені вище, як вислід такої недовгої ще праці, самі за себе промовляють. Отан і перспективи середнього шкільництва маленького Підкарпаття вже й нині такі, що мусять уважатися дамекою мрією для поверх двоміліонового українського населення величезних просторів Волині, Холмщини, Підляшшя та Полісся.

Бо там одна-однісінька приватна українська ґімназія своїм напівприглушеним життям —дає надто пророчисте свідоцтво реалізовання "братнім польським народдом" свого історичного слав'янського месіянізму...

Т. Олесіюк.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

Шаґін-Ґерай

ОПОВІДАННЄ З 16-СОТИХ РОКІВ.

(8)

— Ти втікла від них?

— Не втікла, вуйко казали йти. Насамперед казали мені глядати грибів навкруги них, і, як знайду, принести їм. Я знайшла два і принесла. Наші вартові не боронили мені сего. Вуйко сказали потому, щоби я пішла за грибами троха глубше в ліси, але все так, щоби Татари могли бачити мене. Я знов принсела пару грибів. Вуйко взяли гриби і нагримали, що замало. Але, гримаючи, кліпали очима, що вони так, жартують. Казали йти ще раз, але вже будь то би на гриби. Казали йти лісом, все до сонця. Як вийду з ліса, казали, буде степ. Там будуть чабани татарського улуса, наших сусідів. Вуйко казали, щоби я чабанам розказала, що з нами сталося, де ми, де коні опришків, та що в ночи прийде більша їх сила і вони наскочать на нашу хату, на наших сусідів. Потому казали вуйко, щоби я вернула з кількома грибами.

— Чабанів нема.

— Нема? Деж я їх знайду?

— Тобі вже не треба йти до них, пійшов мій товариш, Гарасим.

— Гарасим, мій молодщий вуйко?

— Твій вуйко.

Дівча сплеснуло в долоні.

— Тепер я вже не боюся.

— Знайдеш дорогу назад до вуйка Ілька?

— Куди я йшла, кидала на дорогу листочки клену, або обломлювала вітки кущів, як які були по дорозі. Так приказали мені робити вуйко.

— Отже вертай до вуйка і скажи, щоби не журився, бо ти говорила з його приятелем. Я і вуйко Гарасим оборонимо вашу хату і вас всіх освободимо.

Дівча вже хотіло бігчи назад.

— Погоди. Занесеш щось від мене вуйкови і Максимови... за пазухою. Але передаш так, щоби опришки не бачили... Вмієш бути обережною?

— Умію, умію.

— Сядь тут, зараз верну.

Богдан пішов до коний. Вийняв з бесагів дві запасові пістолі, троха пороху, пару кульок і два ножі. Все те приніс до Саіди. Порох, кулі і пістолі всунув Саіді за пазуху і доклав два гриби.

— Іди так, щоби ті гриби троха виставали з запазухи. Як опришки побачать, що пазуха повна, то не будуть зазирати, що таке маєш за пазухою. Будуть гадати, що то всьо гриби. Ножі возьми в запаску... Так. На них поклади гриби. Як нещастє схоче, що тебе опришки приловлять з тою збруєю, то скажи, що ти знайшла в лісі. Як би спитали де, то приведи їх сюди і скажи, що тут, в тім місци, де тепер стоїмо. Затямиш все, що чуєш?

— Затямлю.

— Поцілуй мене, бо й я твій вуйко, і вертай. Але розказуй і роби всьо так, щоби опришки не чули і не бачили... Ага! Ти мала чабанам сказати, де стоять коні опришків. Скажи мені.

— Ми сидимо над поточиною, що випливає з жерела на краю ліса. До коний треба йти від нас горі поточиною. Вони коло жерела. Вуйко казали, що чабани знають, де се місце... Що знайдуть коні і нас.

Богдан поцілував Саіду в щоки.

Саіда пішла повагом назад, роззираючися за ґрибами.

— Я зробив дурницю, — погадав Богдан, коли Саіда щезла в кущах. — Я тут маю, або Гарасима дожидати, або ждати на стовп диму в степу. Ануж Татари знайдуть у Саіди контрабанду і вона, як я казав їй, приведе їх сюди?. Мені не можна тут лишитися.

Богдан пішов до коний, відсилив їх від березн і повів на инше місце. Таке, щоби з него видіти степ з могилою і приступ від ліса до того місця де балакав з Саідою. Коли би Гарасим вертав, мусів би прийти попри него. Богдан сидів так ще яку годину.

— Мабуть верне, або також попав в татарські лика, коли до неї пори не дає знаку з могили, — думав.

Богдан вже хотів лізти на дуба, в надії, що з його вершка побачить щось більше, коли кількадесять кроків перед ним захолітався бурян. По хвили з буряну виринув Гарасим. Також кілька кроків за Гарасимом бурян холітався.

— Гарасиме, я тут! — сказав Богдан півголосом.

За Гарасимом з буряну вийшли два Татари. Всі три приступили до Богдана.

— У воздусі щось висить — промовив Гарасим. — Руїнники мабуть вже тут. В улусі розказали мені, що мій стрий і ще дехто з його сусідів були на празнику в Бакши. Він і сусіди відїхали домів вчера в полудне, але иншими дорогами. Сусіди вже вернули, стрийка з жінкою, донькою Саідою і погоничем ще нема. Сусіди, що вже вернули, розказували, що хтось з Бакши бачив татарський чамбул з трема польськими райтарами.

— Вони тут, в сім лісі.

— Хто?

— Всі. Татари, райтари, Ілько Дриґа, його жінка, донька — як Оришка його донька, — Саіда і погонич Максим. Вони в сім лісі, всі в купі.

Богдан розказав Гарасимови про свою стрічу з Татарочкою Саідою. Гарасим показав на Татар, що з ним прийшли.

— Сі Татари з улуса, про котрий я згадував. То сусіди стрийка. Їх звуть савранськими Татарами. Вість з Бакши наполохала їх і тому ми не бачили тут їх овець. Зігнали до улуса. Я двох взяв з собою. Шкода, що не більше. Думаю, нехай один верне до улуса і прийде сюди з всіма, що володіють збруєю. Ворогів окружимо, мусять здатися.

— Вирізавши полонених... Треба инакше взятися за діло. З того, що мені сказала Саіда, виходить таке: Вони ждуть на більшу силу, щоби в ночи неожидано вдарити на вашу оселю. Тут їх пятнацять. Дванацять Кримців і три польські райтари. В ночи вони лишать коло полонених тільки сторожу з двох, трех. Прочі підуть грабити і руйнувати оселю. Тоді вистане невелика сила, щоби полонених увільнити. Або й вони, маючи ножі і пістолі, самі увільнять себе. Напасники не будуть знати, що їх намір нам відомий, отже при помочи савранських Татар не лиш відібємо наскок, але й всіх дістанемо в наші руки. Їх не буде велика сила. Силкуючися наскакувати на оселі неожидано, ходять малими чамбулами. Безпечно не буде їх більше, як пятьдесять.

— Отже відкладаємо до ночи?

— Так думаю. Савранських Татар треба поділити на дві пайки. Одна обсадить хутір Ілька і взагалі оселю, щоби непрошених гостий гідно привитати. Друга часть засаде за оселю так, щоби на напасників вдарити з заду. Сю оборону і сю засідку ти мусиш наладнати, бо ти знаєш місце.

— А що буде з полоненими?

— Коли частина їх сторожів відійде, я сам висвободжу їх. Хиба лиши мені до помочи сих двох, що прийшли з тобою...

...Ади!... Іде...

— Хто?

— Саіда.

— Справді Саіда.

Гарасим хотів бігчи до неї. Богдан вхопив його за ноґу і задержав.

— Може за нею йде ворог? Підождім...

Саіда станула в місци, в котрім раньше зійшлась була з Богданом істала роззиратися. Ступила пару кроків вперед і вернула на те саме місце. Хвилю постояла і сіла. Хоч як пильно Богдан вдивлявся в сторону, звідки прийшла Саіда, не помітив нічого підозреного.

— Воздух чистий, — сказав Богдан, — іде до неї.

Гарасим всунувся в кущі і за хвилю рамена Саіди обняли його шию.

— Вуйку! Я так довго не бачила тебе... Де твій приятель, що тут був?

— Не йде хто за тобою?

— Вони за мною й не дивляться. Гадають, що я лиш гриби збираю. Де приятель?

— Ходім до него.

Взяв Саіду за руку і прийшов з нею до Богдана.

— Ти, дитинко, чого знов прийшла? — спитав Богдан.

— Вуйко Ілько казали. Дякують за пістолі і ножі. Перекизують, що точно середупівночи при нас лишаться тілько три вартові. Всі инші підуть руйнувати хутір стрийка і його сусідів. Вуйко Ілько питають, що йому діяти?

— Перекажи вуйкови, — сказав Богдан, — що олівночи, відійдуть опришки, чи ні, прийде поміч. Як кільканацять кроків від него закумкає жаба і зараз по тім з другої сторони обізветься сич, нехай порозтинає пута і жде на решту. Своїм хутором нехай не журиться, бо є такі, що оборонять. Іди!

В ночи стали з улуса виходити поодиноко Татарин за Татарином. Кождий прокрадався обережно до християнської оселі, де їх дожидали ґазди хуторів. Кождий хутір, що вже мав по кількох своїх власних оборонців, дістав ще пару оборонців Татарських, порозміщуваних так, щоби був боронений приступ до хутора. Передупівночию в осели запанувала мертвецька тишина.

В лісі о тій самій порі панував гамір. Прийшла сотня кримських Татар, під проводом якогось мурзи. Кождий Татарин, окрім верхового коня, мав ще одного, або й два вючаки, на добичу. Якик пятьдесять коний вже було обвантажених добичию. Мурза побалакав з отаманом ватаги, що полонила Дриґу з родиною, забрав цілу ватагу, полишаючи тільки перевантажені добичию коні з трема вартовими і вийшов з ліса в степ. Обійшов улус Савранців, розкинув своїх людий в довгий каблук і став ним обступати оселю. З трема Татарами ітрема польськими райтарами лишився перед оселию під великою липою. Його Татари лишили тут всі свої коні і пішки підступили близше під оселю. Умовилися так, що вдарять на хутори аж тоді, коли стане горіти оборіг на обійстю Дриґи. З усіх сторін оселі Кримці стали по два, три, вступати в улички і зупинялися під хатами, дожидаючи знаку. Під оборіг Дриґи підійшов Татарин і став роздувати грань в глечику. Не докінчив роботи, бо стріла, що вилетіла з лука Савранця на оборозі, застрягла в його горлі. Савранець свиснув. З вікон, з дахів, зза плотів посипалися стріли. Кримці, ще не поцілені стрілами, на хвилю остовпіли. Очуняли аж тоді, коли скрізь стали гукати мушкети. Недобитки зараз зміркували, що нарід оселі знав про намірений наскок і добре приготовився. Не було иншого ротунку, як втікати. Але, що всі мусіли втікати улицями обсадженими оборонцями, мало хто видобувся з оселі в степ.

Мурза, котрий зліз був з коня і сів під липою, почувши мушкетні стріли, схопився і сів назад на коня.

— Погано! Спішім помагати нашим! — крикнув і... звалився з коня, бо в його плені вбилася стріла. Два Татари похилилися над ним і впали на него, також поцілені стрілами. Третій Татарин і три райтари задеревіли. Роззираючися на всі сторони, не могли доглянути стрілців.

— Хиба який чорт сидить на дереві? — замітив один райтар, глянув в гору і заревів нелюдським голосом, бо стріла вбилася в його око.

Два райтери і один Татарин потисли коні і пустилися чвалом в сторону ліса. Туди гнали деякі з тих Кримців, котрим поталанило видобутися живими з оселі. За ними вже гнали оборонці.

Коли мурза вивів з ліса свою ватагу, Ілько Дриґа і його родина лежали так сильно і штудерно повязані, що їх побіг був немислимий. Обережний бурза й Саіду казав звязати. Вартові сиділи при огни, й не дивлячися в той бік, де лежали вязні, бо не знали, що під мохом між Дриґою і Максимом ножі й пістолі.

— Вуйку, — шепнула Саіда. — Я виймила руку... Зле звязали.

— Коли так, то можеб ми не ждали, аж прийде наш порятівник? — спитав Дриґа пошепки Максима.

— Коби тільки вільні руки, я сам справивсь би з тими трема, — відповів Максим.

(Дальше буде).

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ТАМС, В. ВА. Тов. ім. Т. Шевченка, від. 26 повідомляє, що річні збори відбудуться в неділю, 2. грудня в домі Івана Пелиха під ч. 85. Проситься всіх членів прибути на збори бо є важна справа до полагоди. Буде вибір нового уряду, справозданнє з цілого року і також буде прийматися нових членів без вступного. Неявившийся член заплатить кару 1 дол. — Г. Солоденко, секр.

ВЕСТ ПУЛМАН, ІЛЛ. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 243 повідомляє, що річний мітинґ відбувся 10. падолиста на котрім вибрано слідуючий новий уряд: Т. Карплюк, предс.; О. Станкевич, з. пр.; П. Костюк, ф. секр.; С. Микитюк, р. секр.; О. Рудий, кас.; Н. Олещук, заст. кас.; Т. Янусевич, А. Ничай і Е. Онищук, контрольори; В. Гаврищків, С. Миляновський і М. Семчишин, доглядачі хорих; Т. Яніга, дверник; І. Синіцький, Е. Парійчук, М. Співак, Д. Грабінський і В. Бінав, тростіси; Г. Бутовський, капітан; І. Лагола і Н. Романюк, хорунжі; В. Гаврищків, О. Станкевич, П. Олещук, В. Шайнога, І. Гаврищків і В. Бінав, комітет похоронів. — В. Гаврищків, секр.

БЕТЛЕГЕМ, ПА. Бр. св. Димитрія, від. 288 повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що річні збори відбудуться 15. грудня о годині 6. вечер в українській гали при Карбон ул. На сі збори повинні явитися всі члени, бо є дуже важні справи до полагодження. Також буде вибиратися новий уряд на 1924 рік. Член, котрий неявиться, заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — С. Каплун, предс.; В. Топольський, секр.

СЛИКВИЛ, ПА. Бр. св. Івана Хрест., від. 126 повідомляє, що річний мітинґ відбудеться о 1. годині попол. в неділю, 16. грудня. На порядку нарад відбуванє мітингів на 1924 рік. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 1.50 дол. — М. Богонос, пр.; Т. Лопуханський, секр.

ДЕРБІ, КОНН. Тов. Запорожські Січ, від. 23, повідомляє що річний мітинґ відбудеться о 2. годині попол. в неділю, 2. грудня в цкільній гали під ч. 139 Мейн ул. На порядку нарад буде вибір нового уряду і богато інших справ до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — І. Жук, предс.

БЕНТЛЕЙВИЛ, ПА. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 109 повідомляє, що річний мітинґ відбудеться о 1. годині попол. в неділю, 16. грудня 1923 в Юніон гали при Мейн ул. На порядку нарад справозданнє касове і вибір нових урядників. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 2 дол. — С. Яворський, пр.; І. Фарияк, секр.

ДЕТРОЙТ, МИШ. Тов. Подільська Січ, від. 141 повідомляє, що річний мітинґ відбудеться о годині 12.30 попол. в неділю, 9. грудня в парохіяльній гали при Кліперт і Адвард ул. На порядку нарад суть важні справи до полагодження і буде вибір нового уряду на рік 1924. Також буде приниматися нових членів до У. Н. Союза без вступного. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — М. Снч, предс.; Т. Ворко, кас.; І. Гирльовський, секр.

ЛОРЕЙН, О. Бр. св. Андрея, від. 128 повідомляє, що річний мітинґ відбудеться о 2. годині попол. в неділю, 16. грудня в домі під ч. 2619 Апел Ев. На порядку нарад справозданнє касове і вибір нового уряду на 1924 рік. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Зазуля, пр.; Голянка, секр.

ПОРТЛЕНД, ОРЕГОН. Тов. Івана Франка, від. 92 повідомляє, що річний мітинґ відбудеться о 2. годині попол. в неділю, 2. грудня в домі під ч. 822 Монтана Евню. На порядку нарад суть важні справи до полагодження і приниманнє нових членів без вступного. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — С. Богачек, предс.; Г. Пелех, секр.

ЛЕЙКВУД, О. Бр. Сош. св. Духа, від. 108 повідомляє, що річний мітинґ відбудеться о 1. годині попол. в неділю, 2. грудня в церковній гали при Квейл ул. На порядку нарад вибір нового уряду і другі важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Т. Грущак, предс.; Ф. Віркійовський, секр.

ЛАНКЕСТЕР, Н. Й. Бр. св. Василія Вел., від. 87 повідомляє, що річний мітинґ відбудеться о 1. годині попол. в неділю, 9. грудня в Кушінґс гали під ч. 24 Сентрал Евню. На порядку нарад буде вибір нового уряду на 1924 рік, збиранне місячних вкладок і інші справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — Н. Трояновський, пр.; К. Купер, секр.

МАЙНЕРСВИЛ, ПА. Бр. св. о. Николая, від. 78 повідомляє всіх членів, що річний мітинґ відбудеться в неділю, 2. грудня о годині 1. пополудни в церковній гали. Кождий член повинен привести зі собою хоч по одним новім члені. Проситься всіх членів явитись і вирівнати свої довги. Рівнож проситься контрольну комісію сконтроловати книжки. На сім мітингу буде вибір нових урядників. Неявившийся член заплатить кару 1 дол., а урядник 2 дол. — І. Онушка, предс.; І. Пелех, секр.

ВУДБРИДЖ (?) ВУДГЕЙВЕН, Л. АЙ., Н. Й. Тов. Вільна Україна, від. 200, подає до відома своїм місцевим і позамісцевим членам, що згідно з ухвалою послідних звичайних зборів, річні збори відбудуться в неділю, 9. грудня о годині 1. попол. в тій самій гали як звичайно. Обовязком кождого члена є явитись на цих зборах, понеже буде вибір нового уряду на рік 1924. Пригадуєся також членам, довгуючим за незаплачення наложених на них ухвалою Т-ва кар, щоби їх вирівнали на початку зборів, та тим самим щоби відзискали право голосу, та кандидатури на новий уряд. Неприсутний член підлягає карі 1 дол., а урядник 2 дол. — Д. Великанович, предс.; В. Цісик, секр.; Д. Каспер, кас.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Отсим подається до відома членам бр. св. Василія, від. 168, що на 1924 рік вибрано слідуючий новий уряд: Г. Дячишин, пр.; Т. Іванило, кас.; Г. Космина, секр.; І. Цимбалістий, з. пр.; І. Попаца, заст. кас.; Т. Іванило [illegible]; Н. Стек і Н. Гузар, контрольори.

ЛОРЕЙН, О. Бр. св. Івана Хрест., від. 34, повідомляє своїх членів, що річний мітинґ відбудеться в неділю, 16. грудня в церковній гали о годині 2. попол. На порядку нарад справозданнє з цілого року і вибір нового уряду на 1924 рік. Кождий член має явитись на сім мітингу. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол. — М. Запотічний, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Бр. св. о. Николая, від. 341 повідомляє своїх членів, що річний мітинґ відбудеться в неділю, 9. грудня зараз по Службі Божій в церковній гали. Буде звіт контрольної комісії і урядник, вибір нового уряду на 1924 рік. Кождий член повинен явитись на мітинґ. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник 1 дол.

ВІЧЕ У ЛЬВОВІ

(З львівського „Діла").

За ініціятивою Народньої Орґанізації відбулося в неділю 21. жовтня, у великій салі Народнього Дому всенароднє віче, на якому посли Козіцький та Хруцький зложили посольські справоздання.

Віче товорив привітною промовою посол Козіцький, покликуючи на секретарів інж. І. Ліщинського, проф. М. Бабина і д-ра Ст. Біляка.

Опісля забрав голос посол Хруцький і представив ядерно наші кривди на полі шкільництва та діяльність в тій справі Українського Соймового Клюбу.

Зміст промови пос. Хруцького.

Вже 23. II. ц. р. вніс Клюб внесок в соймі в справі українського шкільництва в Холмщині, Підляшу і Поліссю.

Після розглянення сього внеску в шкільній комісії, признано, що нам належиться рідна школа та що уряд має скласти відповідний закон і внести його до сойму. До сего зобовязують уряд міжнародні умови та § 109. польської конституції.

Але вже в шкільній комісії було видно, що з цеї справи нічого не вийде: кс. Лютославскі, отвертий україножер, сказав, що на Полісю нема Українців, а відносно Холмщини і Підляша і ППС-и трималися погляду кс. Лютославского та казали, що треба найперше доказати, що там є Українці (sic!). Польські часописи негайно піднесли крик, що „рдзеннє польскі крайхцон Українци зукраїнізовать", промовчуючи промови українських послів.

Другий внесок в шкільній справі торкається перейняття приватної української гімназії та заснування учит. семинарії на Волині на державний кошт.

Тут вже сам уряд на підставі урядової статистики признав, що на Волині живе коло 80% Українців, а 14% Поляків. Щодо числа шкіл то знов Поляки мають 600, а Українці 449 і то в більшій части на папері або в дійсности утраквістичних. Кс. Лютославскі кричав що то й сього Українцям за багато, бо й на Волині Українців нема. Та з сього вже сміялися й посли з Пяста, які тоді належали ще до лівиці.

Вкінці рішено, щоби порозумітися з буджетовою комісією, чи будуть фонди на удержання тих шкіл. З обох згаданих комісій виділено підкомісії і вони на спільнім засіданню мали рішити, які школи уряд має перейняти на державний етат.

На це правиця внесла зі своєї сторони тисячі петицій на удержавлення польських шкіл.

Дальший внесок, в ширшім розмірі реферував на засіданню комісії пос. Козіцький та подав такі факти, що ніхто не міг взяти уряду в оборону, а саме:

1) беззаконне усуваннє учительства з посад,

2) безпідставне перенощення учительства в инші повіти.

3) польщеннє істнуючих українських шкіл,

4) забираннє інвентаря з українських шкіл до польських,

5) забирання будинків українських шкіл для польських.

Одначе польський уряд не дав в цих справах навіть ніякого пояснення.

Внесок Українського Клюбу на Комісії з 23. II. дочекався, що його поставлено на пленум сойму аж 23. IV. Анальоґічні польські внесення ставиться зразу на другий день. Тодішній міністер просвіти Лопушаньскі сказав, що тепер цеї справи не треба рішати, аж вийде закон про шкільництво для національних меншостий, що нині-завтра урядом предложиться в соймі пбоєкт такого закона, а врешті тою: українських шкіл не треба, бо населення їх не домагається, тільки самі посли! Перед феріями п. Прилуцький (Жид) домагався, щоби уряд вніс ще перед відложенням сойму, закон про школи для меншостий, але правиця сказала, що буде голосувати проти поладнання цеї справи перед феріями.

Мін. Ґломбіньскі заявив українським послам, що закон вже давно був би предложений, та тільки... Жиди роблять трудности, бо одні домагаються жидівської мови викладової, другі жарґону, а треті польської, та радив, щоби... закладати приватні українські школи.

Щодо университету, то він — Ґломбіньскі — є тої думки, що Українцям належиться университет, але в ніякому разі не у Львові, бо це довело би... до „вальк народовосьцьових".

Раз казав, що чекає закона для меншостий, другим разом, що ґередтим треба найперше ухвалити закон для польського шкільництва, а вкінці висловив цікаву думку, що найліпша школа не в рідній мові, а в державній, як пр. в Америці, а таку школу уряд Українцям дає.

По думці Ґломбіньского держава не має конституційного обовязку удержувати середні школи, а творить їх там, де вимагає сього її інтерес.

На засіданню шкільної комісії 16. с. м. не вдалося повалити сього принципу Ґломбіньского, вдалося переперти тільки додаток, що і там належить закладати школу, де сього вимагає також інтерес населення. Польські міністри заявляють, що рідної школи домагаються тільки посли, а не населення. Тому українське населення мусить сказати своє слово. Мусять пійти масові домагання в справі шкільництва, а посли мусять дістати докладні звідомлення про надужиття на полі шкільництва.

Опісля промовляв посол Козіцький.

Зміст промови пос. Козіцького.

У нас є села, де нема ні одного Поляка, а школа польська. Приходять селяне до інспектора з просьбою дати українського учителя. На се він з криком відповідає: „Ту нє Украіна". Конституція каже, що дитину так можна вчити, як батько хоче. Одначе конституція істнує тільки на папери.

На українських землях є тисячі зльокавтованих службовиків. На їх місце насаджується чужинців. Ці чужинці звичайно без найменших кваліфікацій. Бесідник бачив диктат одної учительки. Вона подиктувала дітям: „Поляци дзєльон сєн на 5 шчєпув: Бялорусіні, Русіні, Чесі, Кашубі і Словяне".

Українським дітям кажуть по польськи молитися. Багато военних сиріт, ще за української влади поприміщувано по захистах. До цих захистів прийшли тепер польські монахині. Вони і польські ксьондзи цих дітий перетягають на латинство. Таким чином збільшується польський елемент.

Українські посли в соймі звертали увагу Полякам, щоби самі не компромітували польського імени. Нам обіцяно, „же прщестанє сєн", а як перестають видно на Холмщині, де з 300 православних церков осталося 37, а решту попереміньовано на костели або позамикано.

Польські урядовці (пр. староста в Кремінці) забороняють збирання жертв на українську приватну гімназію.

У нас попадають такі куріози: гімназії в Рівнім чей на сміх дозволено отворити лише четверту клясу. Не маємо вищих шкіл. Молодь їде за кордон, або з книжкою мусить ховатися в катакомби.

П. К. кінчає зазивом до самооборони. Промови обох послів зібрані нагороджували довготривалими оплесками.

Інтерпеляції.

П. Гнатюк забирає голос в справі переслідування українських високих шкіл: Українську молодь на вищих українських школах арештують разом з професорами. 17. ц. м. впав ком. Поточни на виклад хемії, 18. с. м. на виклад фізики, 19. с. м. на виклад професора Холодного. Арештовано студентів і професора Холодного. Дня 19. с. м. завізвано на поліцію голову Тов. ім. Лисенка, рад. Дрималика. Директор поліції Райлєндер, мимо заяви голови, що саля, в якій був виклад, є винайнята д-ром Панчишином, загрозив, що як ще раз там відбудеться виклад так розвяже Товариство.

Ред. М. Струтинський зображує переслідування української преси. В українській пресі конфіскується навіть передруки з польської опозиційної преси, не тільки варшавської, а й галицької. Що більше: конфіскується передруки з української преси з перед року. Для „Діла" заведено превенційну цензуру. Щоденно рано сидить в друкарні агент поліції і пильнує, щоби число не пущено на машину, доки не прийде конфіската з цензури.

Дальше промовляли: п. Паньків в справі 4,000 зльокавтованих службовиків; п. А. Малецький в справі скасування слова „український" і в справі таборів інтернованих в Щепюрові та Стшалкові, де ще й досі караються люди; др. Ст. Біляк в справі заборон з боку поліції відбувати віча (дир. пол. Райнлендер мотивує заборони тим, що віча скликує інж. Ліщинський, а він є „врого успособьони"!), та в справі розвязування з боку поліції довірочних нарад на основі 2 § без подання причин; інж. Ліщинський в справі безправного розвязання „Взаїмної Помочі" і переношування Українців-учителів на Мазури; п. Сенюта в справі введення утраквізму в уч. семинарях і в справі замкнення хлопячої школи вправ у Львові; п. Кашубинський в справі перепон, які робить польський уряд Українцям лікарям, що покінчили студії за границею (каже ще 3 роки студіювати на польськім университеті!); п. Бенявський в справі останніх безпідставних масових арештувань у Львові і на провінції.

Віче ухвалило цілу низку резолюцій, а між ними отсю:

„Українці міста Львова, зібрані дня 21. жовтня 1923 на справоздавчім вічу пп. Козіцького Хруцького уважають розпорядок польської шкільної влади, яким забороняється в українських школах уживати слова „український", як страшний поличник киневий українському народові. Являємося частиною великого 40 міл. українського народу і своєї назви не дамо собі видерти нікому!"

Б. Т.

„В ВОЛИНСЬКІЙ, ТИХІЙ СТОРОНІ..."

Історичне оповідання з кінця XVIII. століття.

(Докінченнє).

(12)

Коли Василь уявляв собі свою будучину, то вона являлась йому мрачною. Чи висвятять його? А коли висвятять, то чи одержить він парохію "презенту" від якогонебудь пана-патрона? На такі запити він мусив відповісти собі заперечуючо. І недивниця: вінжеж належив до семї, що попала в неласку, до семї "злочинця, зрадника держави"!

Кілька днів пізніще прийшов до Василя несподівано Ковальчук.

— Здорові були, пане Василю!

— Здоров, приятелю!

— Знаєте, в Іванівці вже господарює Дзюса!

— Хай собі господарює, чорт з ним!

— Що ви думаєте робити з собою? Хочете конче в цій проклятій країні загибати?

Василь здвигнув раменами і мовчав.

— Ось що я вам скажу — говорив Ковальчук щепотом, щоби ніхто инший не почув: — Ідіть зі мною за кордон, за Дніпро, "на слободу". Там дають людям землю, худобу на довгі літа з полекшами. Нас іде богато. Нам уже не в терпець: грабежі, жорстокі побої, тюрми й инші знущання над невинним народом і вкінці ще колихатися на шибениці. Цих шибениць цілі ліси сторчать уже. Навіть Господу Богу не можна по нашому молитися в церквах. Гине наша українська віра! Ми мусимо втікати з цієї содоми! Бог зна як буде нма по тамтому боці, хай буде инакше — гірше як тут не буде!

Василь Сокільський мусів признати, що Ковальчук говорить правду.

Кожен чоловік привязанний до батьківської землі. З рідною хатою, з рідними сторонами вяжуться милі спомини з молодих літ, наповняють серце любовю, але ненависть, яку стрічаємо майже на кожному крокові, зневага і переслідування виганяють цю любов, а на її місце поселюється огірчення. Василь Сокільський згодився з Ковальчуком.

Ще цьогож дня вечером, Сокільський із жінками і Ковальчуком, зоружившись зброєю, пістолями, — покинули Рівне. Ішли пішки, полями і заглубились у великому лісі. Звізди ледве мерехтіли на темному небі. На поляні, зарослій лісним Гущівником, вони стрінули громаду людей кожнього росту і пола, по більшій части мужиків. Одначе були між ними і ремісники, і люде вільні, грамотні. Всі вони нещасливі: смії вбитих" державних зрадників", що за це перетерпіли побої й тюрму. Боялися попасти в руки катів. І взагалі були це люде, що бажали свобідного, людського життя, рішилися кинути Україну, якій судилось бути під Польщею, й іти хоч би, як то кажуть, у світ за очі.

В ватазі стрінулись Сокільські з Катрусею і з старим бандуристом-гайдамакою.

— Здорові, панно Галю, і ви з нами?

Ганна вказала на Василя:

— Ось мій чоловік.

— Даруйте, — оправдувалась Катруся — я й не знала? Гарно, ми вас не кинемо. Правда, ви нас візьмете до себе?

Ганна щиро обняла і цілювала Катрусю й привіталася з бандуристом.

Ковальчук проводив гуртком. Коли серед темних сосон засяв місячний серп і стало видніще, він приказав:

— Тепер, люде божі, гайда, пійдемо! Та тихо, смирно, нічого не говорити і люльок не курити, не оставати позаду а держатися купи.

Він ступав попереду: один місцевий чоловік, що знав усі лісні стежинки і пристав до збігців, був провідником. Одначе Ковальчук мав усе його на очах, щоби борони Боже, не було зради. Траплялось у ці часи, що мужик на мужика, за гроші або навіть за кварту горівки, оклевечував і видавав свого чоловіка на шибеницю.

„Люде божі" зоружені дрючками і косами (у декотрих були і рушниці) підняли свої клунки з харчами й усякими бечами; жінки позавдавали собі на плечі діток і громада, ідучи гусаком, стала пробіратися лісною гущавиною.

Ішли як військові на війні: сторонили від головних шляхів і осель, амли своїх розвідчиків, у них були передні стежі і задна сторожа, вистерігались непотрібної стрічі з міліціонерами, яких обовязком було ловити збігців, відпочивали за дня а мандрували нічю.

Постановили шукати місця переправи і хоч би й силою зайняти човна. Нащастя обійшлося без цього. В цю пору білоруські сплавники сплавляли богато дерева на південь у Катеринослав, що тоді саме будувався. На них кликнули з берега, щоби пристанули. Вони причалили і забрали збігців на свої пороми.

Коли збігці почулися безпечними на свобідних, жвавих филях Дніпра — впали на коліна, хрестились, клали поклони і дякували Богу за спасіння.

Василь Сокільський із семею, Ковальчуком, Катрею, старим бандуристом і ще кількома збігцями, задержались у Чернігівщині. Инші попрощавшись зі сльозами в очах із своїми товаришами недолі, може бути на все, відправились поромами далеко за Київ, з надією зажити спокійно на "слободах".

— — — — — — —

В околицях Королівця Сокільський одержав більший хутір по козацькім сотнику. Прикупив іще землю від одного сусіда-шляхтича. Шляхтич цей, як лише одержав гроші, негайно утік до Польщі. Тут Сокільський розгосподарювався, побудував новий дім і при ньому капличку. У ній молився за спокій душі свого добродія Городиского і невинно страченого Поляками о. Олександра. Ковальчук був у нього старостою, а старий гайдамака-бандурист пасічником. Йому в степі під лісіком розвели пасіку, і хатчину. Тут був старець як у себе дома і доглядав "божої мухи". Свій новий хутір назвали "Іванівською Слободою."

У Сокільських були вже і діти. Їм жилося добре, ласка божа була над ними. Василь був здоров і веселий. Лише деколи не міг забути своєї тяжкої обиди, хоча не згадував про неї. Завважували, що він, коли вдивлявся на захід, робився похмурніщим: лице його блідло, чоло морщилось і очі іскрились. Тоді ніхто, навіть сама Ганна не важилась говорити з ним, поки не пройшла хамра.

Кінець.